IKKE LOKALISEREDE GENSTANDE

Nogle genstande, hvis oprindelige tilhørsforhold ikke har kunnet oplyses med sikkerhed, men som formentlig hidrører fra kirker i Århus amts søndre del, navnlig Hads herred, har fundet plads i museer, nyere kirker eller hos private. Nedenfor bringes en fortegnelse over disse genstande.

* *Terningkapitæl* eller *-base* (fig. 2), romansk, af finkornet grå granit, højde 24,5 cm, sidelinie 36 cm, beregnet til søjleskaft med diameter på 18,5 cm. De tre sider har udekorerede vulstkantede felter, den fjerde er planhugget. I Odder museum.

Fig. 1. *Fontekumme (s. 2862). JJF fot. 1984. - *Basin of Romanesque baptismal font from unknown church, now in Immanuelskirken, Copenhagen.*

Fig. 2. *Terningkapitæl eller -base (s. 2861). KdeFL fot. 1984. - *Capital or plinth of granite from 13th century from unknown church, now in Odder Museum.*

**Døbefonte*. 1) (Fig. 3), romansk, af grovkornet, lysgrå granit. Kummen, 83 cm i tvm., er en smule rødere end foden, der er isprængt blå korn; i alt 90 cm høj. Ifølge Mackeprang (Døbefonte, s. 258) tilhørende de østjyske løvefontes såkaldte Horsensgruppe og fra samme

Fig. 3. *Døbefont (s. 2861). LL fot. 1966. - *Romanesque baptismal font from unknown church, now in the garden of Rathlousdal, Odder.*

Fig. 4. *Paulusfigur (s. 2864). NE fot. 1983. - *Figure of Paul, presumably from †sepulchral tablet, c. 1650-75. From unknown church, now in private hands.*

værksted som de nærmeste paralleller i Gosmer (s. 2770) og Gylling (s. 2826).

Ornamentikken, i plant relief, er som på gruppens øvrige fonte. Tre af den halvkugleformede kummes fire lodrette bånd er smykket med rankeslyng, det fjerde med tre sæt koncentriske cirkler. I felterne herimellem fire stående løver, to og to modstillede, med åbent gab og stor haledusk lagt op over ryggen. I mundingsrandens overside er fire borede huller, ca. 2 cm i tvm., men af forskellig dybde, muligvis udført sekundært til fæstnelse af fad eller låg. Opstillet i Rathlousdals have, i hvert fald fra begyndelsen af dette århundrede.

Fot. 1912 i NM 2. afd. Jfr. Anne Marie Skovfoged: Sten- og billedhuggerarbejder i Rathlousdals have, Århus 1982, s. 16ff. Indberetn. ved Hugo Johannsen og Kjeld de Fine Licht 1966.

2) Fontekumme (fig. 1), romansk, af grovkornet, grårødlig granit, ca. 48 cm høj, 77 cm i tvm. og 30 cm dyb indvendig, uden afløbshul. Mundingsranden har en lille skråfas over spinkel tovstav, hvorunder en forsænket frise med bølgeranke i særpræget udformning, i lavt relief Herunder streghuggede, nedadvendende halvbuer. En spinkel kvartrundstav har dannet overgang til en nu forsvundet fod. I mundingsranden et uregelmæssigt, 2x3 cm, hul fyldt med bly. I den modsatte side har formodentlig været et tilsvarende hul, men her er et mindre stykke af fontens kant afbrudt og senere lappet. Muligvis stammer hullerne fra øskener til låg eller standere. Både frisen og partiet herunder forekommer efterbehandlet i ny tid.

Kummen hviler nu på en keglestubformet egetræsfod med tre rækker indskårne bølgelinier over hinanden, udført 1893 af billedhuggeren Joakim Skovgaard.

Fig. 5. *Markusfigur (s. 2863). NE fot. 1980. - *Figure of Mark, presumably from †sepulchral tablet, c. 1650, ascribed to the workshop of Peder Jensen Kolding. From unknown church, now in Horsens Museum.*

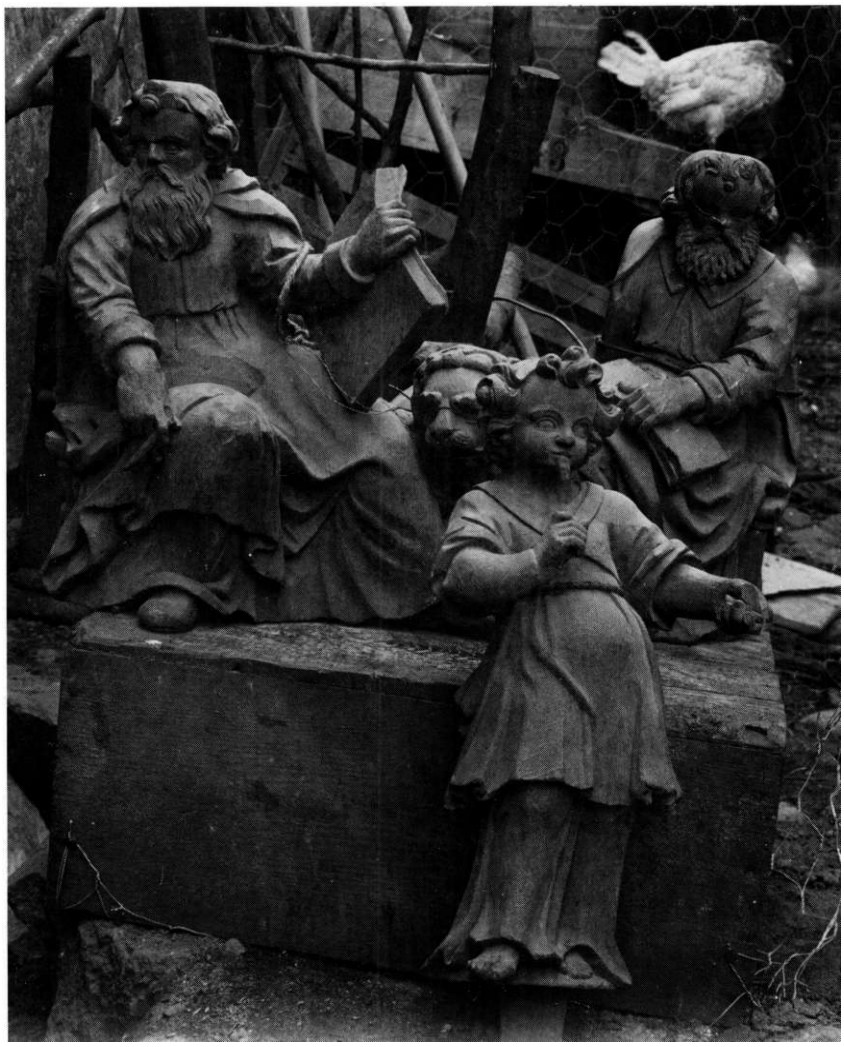

Fig. 6. †Figurer antagelig fra tepitaf (s. 2864). Hugo Matthiessen fot. 1912. - *Figures presumably from †sepulchral tablet or altarpiece, c. 1650, ascribed to the workshop of Peder Jensen Kolding. From unknown church; the figures have probably disappeared.*

1893 er fontekummen skænket til Immanuelskirken i Forhåbningsholms Allé på Frederiksberg af Sejr Nielsens enke, Randlev Hedegård, efter at have stået som en »dekoration med indplantede blomster« i en have i Randlev.

Marius Kristensen: Københavns Valgmenighed af 1899, 1940, s. 39. Jfr. Bygningsregnskaber fra Immanuelskirken, afgivet marts 1894, og Forhandlingsprotokol for den københavnske valgmenigheds menighedsråd, s. 50, 4. okt. 1891. - Valgmenighedspræst, mag. art. Torben Damsholt takkes for ovennævnte henvisninger samt for hjælp ved undersøgelsen. - Indberetn. ved Erik Moltke 1940 og Jens-Jørgen Frimand og Vibeke Michelsen 1984.

* *Træfigurer og dele formentlig fra tepitafier. 1) Markusfigur* (fig. 5), fra o. 1650, antagelig fra billedskæreren Peder Jensen Koldings værksted. Den ca. 40 cm høje figur, skåret i egetræ, forestiller evangelisten Markus siddende lænet op mod sit attribut løven. Med den ene hånd, der har holdt et blækhus, støtter han en bog mod knæet, i den anden holder han en (afbrækket) pen. Figuren, der er fladt afbanet på bagsi-

den, har antagelig ligesom på et epitaf i Hvilsted (s. 2612, nr. 2) været anbragt på storgesimsen på heraldisk venstre side af et topstykke, snarere tilhørende et tepitaf end en †altertavle. Nu afrenset for farve, men spor af kridering. I Horsens museum (inv.nr. 3192).

Indberetning ved Anette Kruse 1980.

2) *Topstykke* (fig. 7), fra o. 1660-80. Efter målene, 85,5x97,5 cm, må det have tilhørt et temmelig stort epitaf Det består af et rektangulært midtfelt, i tungeramme, flankeret af fantasifuldt skårne maskestykker, buet i fronten og friskårne fra baggrunden. Her udenfor ses store barokvinger, hvis øvre del, med kvindemaske, når op til gesimsens udkragende liste. Den kraftige gesims har æggestav- og tungeliste over frisen, tandsnitliste under. Topstykket krones af en stor fantasimaske i viltert barokslyng. Stykket er afrenset for alle farver og fremtræder nu mørkt ferniseret. I privateje på gården Marielund i Randlev.

Henning Hall: Skår af Randlev-Bjerager sognes historie. Randlev, 1971, s. 111. - Lissa og Vagn Jensen, Marielund, takkes for imødekommenhed i forbindelse med undersøgelsen. Indberetn. ved Hans Stiesdal og Kjeld de Fine Licht 1985.

3) *Paulusfigur* (fig. 4), fra 1600'rnes 3. fjerdedel. Den 79,5 cm høje figur, af eg, står på et 13 cm højt, profileret fodstykke, 32 cm langt og

Fig. 7. *Topstykke fra tepitaf (s. 2864). Hans Stiesdal fot. 1985. - *Upper part of †sepulchral tablet, c. 1660-80. From unknown church, now in private hånds.*

13 cm bredt. Den har Paulus' vanlige udseende og attributter, kraftig hår- og skægvækst samt bog i den ene hånd, opadrettet sværd (med afbrækket spids) i den anden arm. Trækkene er beslægtede med arbejder fra Peder Jensen Koldings værksted, men den plumpe fremtræden og de grove skæringer synes snarere at karakterisere en af mesterens elever. Bemalingen er nyere: ansigtsfarven mørk, hår og skæg brunt; blå kjortel og grå kappe, bogbindet sort med gyldne blade. Det snoede sværdhefte er sort, knop og parérstang gule, podiet brunt med lysgrå kanter. Figuren siges at stamme fra Saksild kirke, hvor den måske kan have tilhørt epitaf nr. 1 (s. 2433). På Rudegård i Saksild sogn, hvortil den skal være erhvervet på auktion o. 1850.

Gårdejer Børge Thuesen, Rudegård, takkes for oplysninger og hjælp ved undersøgelsen. Indberetn. ved Vibeke Michelsen 1983.

Tre forsvundne(?) figurer (fig. 6), fra o. 1650, kendes fra et fotografi fra 1912. Det drejer sig dels om en påklædt putto, der har mistet sine attributter, dels om to siddende evangelistfigurer. Kun den ene, Markus, har bevaret sit attribut løven (jfr. ovenfor nr. 1), den anden er muligvis Mattæus. Figurerne, der er beslægtet med Hvilsted-epitafiets (s. 2612, nr. 2), har rimeligvis også her flankeret et topstykke fra et tepitaf eller måske en taltertavle. 1912 befandt de sig i hønsegården ved Rathlousdal, hvorfra de siden er forsvundet.

**Gravsten.* 1) Fig. 8), over Stig?. Romansk, af grovkornet, lysrød granit, trapezformet, 205x62-44 cm, ca. 30 cm tyk, tildannet på sidefladerne og med kløvflader på undersiden. Antagelig fra samme stenhuggerværksted (Eluis?) som sten bl.a. i Odder (nr. 1, s. 2571), Kolt (nr. 2, s. 2192) og især Randlev (nr. 1, s. 2486) og som disse med et fodfelt, afgrænset af tovstav, hvori samme tovstavsornament: cirkel med diagonalstave. Hovedfeltet er derimod kantet af en enkelt tovstav inden for skråfas, dog er tovstaven dobbelt på hver af stenens ender. Hovedfeltets konturhuggede Georgskors, med skrålinier ud fra nedre korsarm, har kugle foroven på tovstavsstangen. Denne er

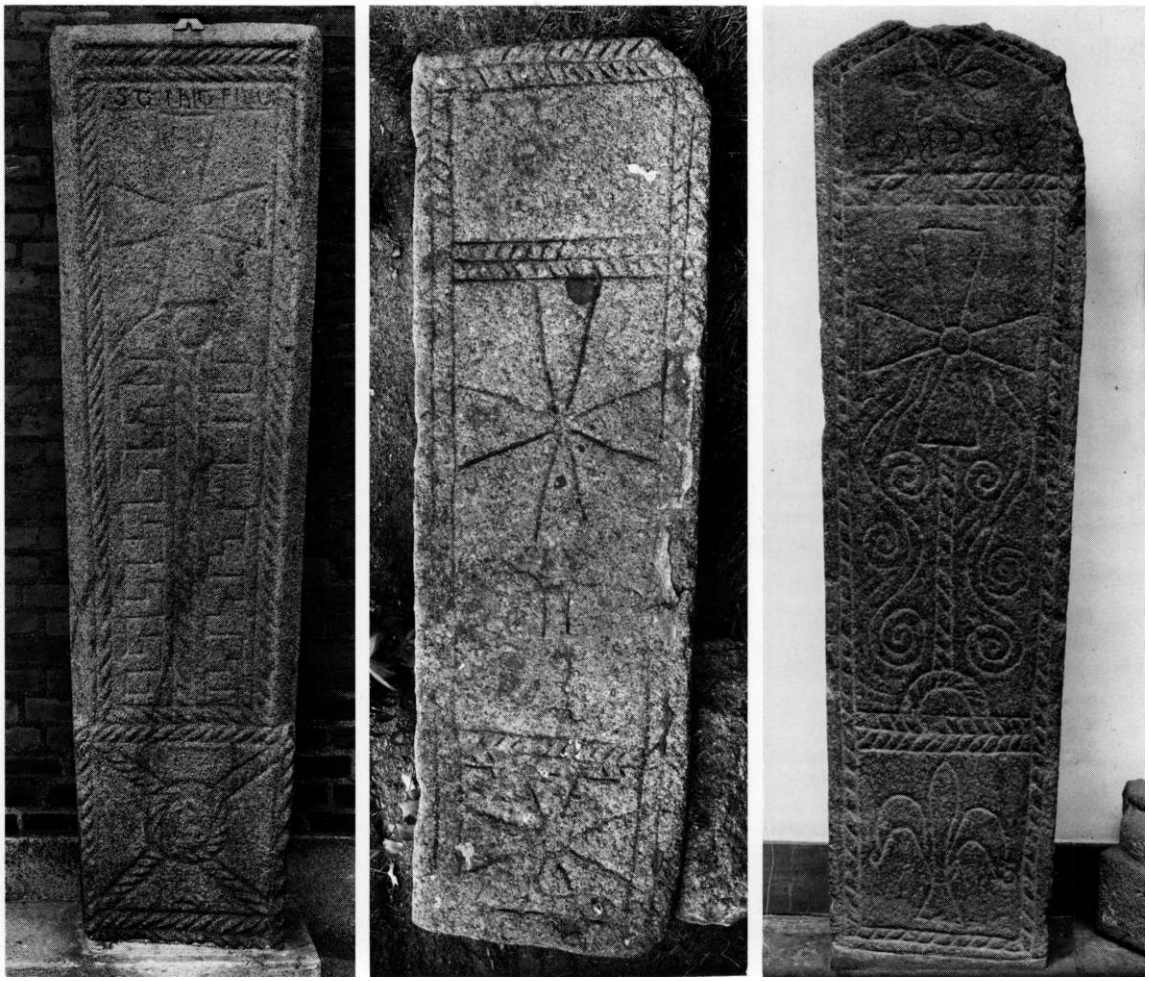

Fig. 8-10. Romanske *gravsten. 8. Over Stig. 10. Over Ascer (s. 2864f.). EM fot. 1948 og 1947. - *Romanesque tombstones, no. 8 to Stig, no. 10 to Ascer. From unknown churches, no. 8 in Odder Museum, no.9 in the garden of Rathlousdal, Odder, no. 10 in Den gamle By, Århus.*

flankeret af forvanskede borter, en mellemting mellem en trappe- og en mæanderbort. Lige over korset er på en linie indhugget utydelige majuskler, der måske kan læses: »ST IhlC IACET(?), dvs. Sti(g) ligger her. I Odder museum, tidligere i Rathlousdals have.

Jfr. fot. 1912 i NM 2. afd. - Indberetn. ved E. Moltke og Vibeke Michelsen 1948.

2) (Fig. 9), romansk, af grovkornet rødlig granit, trapezformet, stærkt slidt på fladen, 128x43-39 cm (øvre, heraldisk venstre hjørne afslået), den ene ende 10 cm tyk, midtpå 25 cm; alle sider jævnt afbanet, kun undersiden ubearbejdet. Stenen er formodentlig hugget i mester Eluis(?) værksted (jfr. sten i Randlev, s. 2486 og Odder nr. 2 og 3, s. 2571) og som disse delt i tre felter ved hjælp af dobbelte tovstave, der ligeledes kanter stenen. Hovedfeltet er tomt eller nedslidt, midtfeltet prydes af kontureret Georgskors, hvis arme når ud til rammen, og hvis stang synes at ende i toleddet tap. I fodfeltet et tilsvarende Georgskors. I Rathlousdals have.

Indberetning ved E. Moltke og Vibeke Michelsen 1948.

3) (Fig. 10), over Ascer, romansk, af grovkornet, rødlig granit, trapezformet, den øvre side formet som et sadeltag, hvis spids nu er afslået ligesom et stykke af heraldisk venstre side. De oprindelige mål antagelig ca. 185x54-42 cm og 22-26 cm tyk; siderne afbanede. Ste-

Fig. 11. *Gravsten nr. 4, o. 1625-50, genanvendt 1674 (s. 2866). Odder Museum fot. - *Tombstone no.4, c. 1625-50, reused 1674. From unknown church, now in Odder Museum.*

Fig. 12. *Gravsten nr. 5, 1737 (s. 2866). JJF fot. 1978. - *Tombstone no. 5, 1737, to Søren Ouvesen, Søren Ibsøn and their wife Iahan(!) Pedersdatter. From unknown church, now in Odder Museum.*

nen er antagelig som de to foregående udført i mester Eluis(?) værksted og med dettes karakteristiske (fordybede) ornamentik, en tovstav, der dels kanter stenen, dels, dobbelt, tværdeler stenen i tre felter. I det øvre felt en konturhugget, seksbladet blomst som på sten nr. 2 og 3 i Odder (s. 2571). Herunder navnet »ASCERVS«, Ascer (Azur), hugget med majuskler og anbragt på hovedet i forhold til den øvrige udsmykning. I det store midtfelt et Georgskors på tovstavstang og lille, tilsvarende høj. Fra korsets nederste vinkler udgår bølgeranker med spiralsnoninger. I fodfeltet en lilje. I Købstadmuseet Den Gamle By.

Vedr. navnet Ascer, se under Azur, i Danmarks gamle Personnavne, udg. af Gunnar Knudsen og Marius Kristensen, I, 1936-40, sp. 84 ff. Indberetning ved E. Moltke og Vibeke Michelsen 1948.

4) (Fig. 11), o. 1625-50, genanvendt 1674. Barnegravsten af rødlig kalksten, 53x54 cm, hjørnerne afslået. Stenens tre øvre sider har en ramme prydet med slyngbånd, der omslutter et portalfelt, med et halvfigursrelief af et svøbelsesbarn liggende på en pude. Barnet bærer hue og stor halskrave, hænderne er sammenlagte foran brystet; i arkadesviklerne englehoveder. På stenens nedre del et bibelcitat, med reliefversaler, fra »lob. l.cap. Herren gaf dit. Herren tog dit. Herrens nafn vere lavit(!).« Herunder en sekundær, fordybet versalindskrift: »HP A.L.H.D. An: 1674«, formentlig sat af et andet forældrepar over deres barn nævnte år. Odder museum (inv.nr. 786), tidligere i Rathlousdals have.

Jfr. gravsten nr. 13 i Århus Vor Frue s. 1236 og Haldum, s. 1810, nr. 1. - Anne Marie Skovfoged: Sten- og billedhuggerarbejder i Rathlousdals have, Århus 1982, s. 36f.

5) 1737, over Søren Ouvesen og Søren Ibsøn med deres hustru Iahan(!) Pedersdatter. »Hun aflede med den første mand 5 børn, 2 sønner og 3 dattre (!) og med den anden 2 børn, 1 søn og 1 datter«. Hvidgrå kalksten, 183x86x6 cm, med slyngbåndsramme, der ligeledes tværdeler stenen. Fordybet versalindskrift inden for oval bladkrans på stenens nedre del. I sviklerne her det fordybede årstal »17-37«. På stenens øvre del (fig. 12) et relief af den opstandne Kristus med sejrsfanen og velsignende højrehånd, stående i skybræmme på graven, der flankeres af en knælende og en stående soldat, henholdsvis med hellebard og sværd. I Odder museum.